

نظام بانکی نقش اساسی در اجرای طرح تحول اقتصادی دارد

اشاره:

طرح تحول اقتصادی از برنامه های جامع اصلاح ساختار بخشهای اصلی اقتصاد کشور با هدف دستیابی به اقتصاد کارآمد و پویا در هفت محور اصلی در بخش یارانه ها، مالیات، گمرک، بانک ها، ارزش گذار پول ملی، توزیع کالاها و خدمات و بهره وری تدوین شده است. با توجه به اهمیت این موضوع گفتگویی با سیدمرتضی ذکاوت رئیس اداره مدیریت ریسک بانک توسعه صادرات ایران انجام شده است که در ادامه می آید:

ژوئیه گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

از منابع و توزیع عادلانه ثروت و درآمد می باشد. بر این اساس، اصلاح هفت «نظام کلیدی» شامل اصلاح نظام یارانه ها (پرداخت نقدی یارانه ها)، اصلاح نظام مالیاتی، اصلاح نظام گمرکی، اصلاح نظام بانکی، اصلاح نظام توزیع کالا و خدمات، اصلاح نظام ارزشگذاری پول ملی و اصلاح نظام بهره وری به عنوان محورهای اصلی طرح تحول اقتصادی معرفی شده است.

• چه رابطه ای بین اصل ۴۴ و طرح تحول اقتصادی وجود دارد؟
طرح تحول اقتصادی و اجرای سیاست های

چارچوب کلی اصلاحات، شامل رئوس برنامه و طرح های مربوط به هر بخش بر می گردد. مرحله سوم شامل طراحی تفصیلی طرح ها و مرحله چهارم عملیاتی ساختن آنها است که اکنون مراحل اول و دوم انجام شده است و مرحله طراحی تفصیلی آغاز شده و در حال انجام است.

• محورهای طرح تحول اقتصادی کدامند؟
همانگونه که اشاره شد اهداف اساسی طرح تحول اقتصادی، برطرف کردن مشکلات اساسی اقتصاد کشور و نیل به رشد اقتصادی پایدار، کاهش بیکاری و تورم، استفاده بهینه

• چارچوب کلی طرح تحول اقتصادی را تشریح فرمائید؟

چارچوب کلی طرح تحول اقتصادی مبتنی بر اصلاح ساختارهای اقتصادی بر اساس جهت گیری های سیاست های کلی اصل ۴۴ می باشد. این طرح در قالب ۱۲ سیاست کلان، ۱۹ سیاست اجرایی و در هفت محور مشخص تدوین شده است، فرآیند اجرایی طرح تحول اقتصادی شامل چند مرحله است. مرحله اول به شناخت مشکلات و ریشه یابی آنها یا به عبارت دیگر آسیب شناسایی وضعیت اقتصادی موجود اختصاص دارد. مرحله دوم به طراحی

سیستم بانکی باید مورد توجه قرار گیرد، بحث شناسایی کافی مشتریان در هنگام پرداخت تسهیلات است. سیستم رتبه بندی اعتباری مشتریان یکی از راهکارهای ممکن برای رفع این مشکل در شبکه بانکی است. سیستم اعتبارسنجی مشتریان علاوه بر اینکه با ابزارهای مدرن بانکداری از جمله بانکداری الکترونیک همخوانی دارد، از ضریب انحراف پایین تری در شناسایی مشتریان و احتمال خطا در انحراف مصرف تسهیلات برخوردار بوده و در مجموع روند اعطای تسهیلات و نظارت را تسهیل کرده و به آن سرعت می بخشد و در نهایت صرفه جویی در زمان و هزینه های اقتصادی را در پی خواهد داشت.

با اجرای صحیح عقود اسلامی و به ویژه عقود مشارکتی منابع در محل های تعیین شده به مصرف خواهند رسید و بانکها می توانند با جذب منابع بیشتر، وظیفه خود در هدایت منابع مالی به سوی فعالیتهای اقتصادی منطبق با اهداف و برنامه های توسعه اقتصادی را به نحو مطلوب تری انجام دهند. به علاوه سود شناور اثرات منفی تورم را کاهش خواهد داد. زیرا تورم اثرات منفی بر درآمد حاصل از سپرده ها دارد و باعث می شود منافع سپرده گذاران به نوعی به گیرندگان تسهیلات منتقل گردد. اما با بکارگیری نرخ سود شناور و نظارت بر نحوه مصرف تسهیلات پرداختی این مشکل تا حد زیادی تعدیل خواهد شد.

• لطفا دلایل و ضرورت تحول در بخش نظام بانکی را بیان کنید؟

یکی از اهداف طرح تحول اقتصادی افزایش کارایی و بهره وری در سطح ها بنگاه ها و کشور اعلام شده است. بنابراین، بانک ها به عنوان یکی از مهم ترین اجزای نظام اقتصادی کشور نمی توانند از این امر مستثنی باشند. پس از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و تصویب قانون بانکداری بدون ربا در سال ۱۳۶۲، همیشه این انتظار از نظام بانکی وجود داشته و دارد که بانک های کشور در عین رعایت دقیق اصول و

«نابرابری فرصت ها و دسترسی به منابع و تسهیلات بانکی»، «پایین بودن شفافیت و نظارت در نظام بانکی»، «تمرکز بالا»، «سلطه بانکداری دولتی»، «غیر رقابتی بودن و پایین بودن سطح کیفی خدمات سیستم بانکی»، «عدم پشتیبانی از نظام آماری کشور در تولید اطلاعات اقتصادی»، «عدم توسعه بانکداری الکترونیکی»، «عدم اجرای مؤثر عقود مورد نظر در قانون عملیات بانکی بدون ربا»، «عدم توسعه سایر بازارها و ابزارهای مالی و ساختار نامناسب دارایی ها و بدهی ها و مدیریت ریسک در سیستم بانکی»، «پرداخت تسهیلات بدون ارزیابی دقیق طرح های اقتصادی»، «عدم نظارت دقیق بر روی تسهیلات پرداختی» و «عدم کنترل نقدینگی».

شناسایی نقاط قوت و ضعف و ارائه راهکارهایی به منظور بهبود سازوکارهای نظام بانکی کشور (به موازات اصلاح نظام مالیاتی) در عمل می تواند به افزایش بهره وری نظام بانکی کشور منجر شود

نظام بانکی با تلاش در جهت مرتفع ساختن مشکلات فوق، می تواند نقش اساسی در اجرای طرح تحول اقتصادی ایفا نماید. به عنوان مثال، تقویت نظارت بانکی به منظور کاهش اختلاس، کاهش مطالبات معوق، و مصرف صحیح تسهیلات بانک، نیازمند استفاده از روش های ترکیبی نظارت (محسوس و نامحسوس)، افزایش دانش ناظران بانکی، استقرار نظامهای کنترلی دقیق، آموزش حسابرسی IT به کارکنان واحدهای ناظر و سایر موارد مربوطه است. از جمله موارد دیگری که در راستای اصلاح ضعفهای موجود در شیوه های نظارتی فعلی

اصل ۴۴ رابطه متقابلی با یکدیگر دارند. اجرای طرح تحول اقتصادی، شرایط اجرای صحیح و به موقع سیاست های اصل ۴۴ را فراهم خواهد نمود. همچنین اجرایی شدن سیاست های اصل ۴۴ و حرکت در جهت کاهش تصدی گری دولت در اقتصاد و واگذاری شرکت های دولتی به بخش خصوصی نیز گام مهمی در جهت اصلاح نظام بهره وری (به عنوان یکی از محورهای طرح تحول اقتصادی) در اقتصاد تلقی می گردد. در واقع تصویر آرمانی اقتصاد ایران در سند چشم انداز معرفی شده است و با ابلاغ سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، نظام اقتصادی کشور تعریف شده است. مطابق اصل ۴۴ بخش غیردولتی باید توسعه یافته و توانمند شود و جز در موارد خاص محور فعالیت های اقتصادی باشد، اما نقش دولت هم منفعل نیست. دولت باید وظایف خطیری چون هدایت و نظارت اقتصاد و تنظیم انحصارات را بر عهده بگیرد. با اصلاح ساختارهای اقتصادی بر مبنای سیاست های کلی اصل ۴۴ هدف های اعلام شده در سند چشم انداز در بخش اقتصادی قابل دسترس خواهد بود. بر این اساس طرح تحول اقتصادی را می تواند برنامه عملیاتی نیل به سند چشم انداز و مکمل اصل ۴۴ محسوب نمود.

• اصلاح نظام بانکی در طرح تحول اقتصادی دارای چه ابعادی خواهد بود؟ چه راهکارهایی را برای این نظام ارایه می دهد؟ چگونگی و نقش مشارکت بانکها را در اجرای طرح تحول اقتصادی تشریح فرمایید؟

اصلاح ساختار نظام پولی و بانکی کشور از جمله سیاست هایی است که از همان روزهای آغازین دولت نهم مطرح گردید و بنابراین در طرح تحول اقتصادی از جایگاه ویژه ای برخوردار است.

دولت در بخش اصلاح نظام بانکی به دنبال اصلاح برخی ناکارایی ها و مشکلات موجود در نظام بانکی است که از جمله آنها می توان به موارد ذیل اشاره نمود:

شدن این اصلاحات را کاهش دهد.

در مورد اثرات منفی طرح تحول اقتصادی بر صادرات غیر نفتی با نگاهی به ساختار صادرات کشور نقش و اهمیت انرژی ارزان قیمت در رقابت پذیری بخش صادرات آشکار می‌شود. به عنوان مثال در سال ۱۳۸۶ محصولات شیمیایی و فلزات در مجموع ۵۵٫۵ درصد صادرات کالاهای غیر نفتی را تشکیل داده است، اساساً فلزات و محصولات شیمیایی کالاهایی هستند که هزینه انرژی سهم قابل توجهی از قیمت تمام شده آنها را تشکیل می‌دهد. علاوه بر این تغییرات قیمت حامل‌های انرژی می‌تواند قیمت تمام شده سایر کالاهای صادراتی را نیز افزایش دهد. لذا افزایش قیمت حامل‌های انرژی در عمل به کاهش قدرت رقابتی صنایع صادراتی منجر خواهد شد. بنابراین ضرورت دارد تمهیدات لازم برای جبران زیان‌های وارده در نظر گرفته شود.

• آثار و پیامدهای طرح تحول اقتصادی

بر مردم را تشریح کنید؟

همان‌طور که ذکر شد اساساً طرح تحول اقتصادی با هدف نیل به رشد اقتصادی پایدار، کاهش تورم و کاهش نابرابری در توزیع درآمدها استوار است. بنابراین به نظر می‌رسد حداقل در کوتاه مدت اصلاحات ساختاری در بخش نظام مالیاتی و هدفمند کردن یارانه‌ها بالاترین تاثیر را بر سطح رفاه شهروندان داشته باشد.

اخذ مالیات بر ارزش افزوده مهمترین تغییر نظام مالیاتی می‌باشد که اثرات مستقیمی بر رفاه مردم خواهد گذاشت. با توجه به نرخ مالیات بر ارزش افزوده اعلام شده با اصلاح نظام مالیاتی با در نظر گرفتن ارقام سال ۱۳۸۶ (۱۲۶ هزار میلیارد تومان مصرف نهایی بخش خصوصی) با اجرای این برنامه تقریباً ۴ هزار میلیارد تومان هزینه مالیاتی بر بودجه خانوارها تحمیل خواهد شد. البته اثر کلی این امر بر رفاه مردم به نحوه هزینه‌کرد مالیات اضافی اخذ شده توسط دولت دارد.

از سوی دیگر بر اساس لایحه هدفمند

اصلاح ساختار نظام

پولی و بانکی کشور

از جمله سیاست‌هایی

است که از همان روزهای

آغازین دولت نهم مطرح

گردید و بنابراین در طرح

تحول اقتصادی از جایگاه

ویژه‌ای برخوردار است

مقررات بانکداری اسلامی، درجه بالایی از کارایی و بهره‌وری در تجهیز و تخصیص منابع، حمایت کارآفرینان، صنعتگران و بازرگانان کشور، اعطای تسهیلات به منظور رفع نیازهای ضروری آحاد جامعه و در نهایت کسب رضایتمندی مشتریان خود را به نمایش بگذارند. اکنون که دولت محترم با جدیت تمام اجرای طرح تحول اقتصادی را پیگیری می‌نمایند؛ شناسایی نقاط قوت و ضعف و ارائه راهکارهایی به منظور بهبود سازوکارهای نظام بانکی کشور (به موازات اصلاح نظام مالیاتی) در عمل می‌تواند به افزایش بهره‌وری نظام بانکی کشور منجر شود.

• آثار و پیامدهای طرح تحول اقتصادی

بر نظام بانکی را تشریح کنید؟

اگرچه تا مشخص و نهایی شدن برنامه دولت برای اصلاح نظام بانکی نمی‌توان با قطعیت از نوع آثار و پیامدهای طرح تحول اقتصادی بر نظام بانکی سخن گفت، ولی آنچه روشن است، این است که بحث انضباط مالی، تسهیل اعطای تسهیلات به کارآفرینان و صنعتگران، لزوم خصوصی‌سازی در نظام بانکی و توسعه زیرساخت‌های بانکداری الکترونیک در کشور در برنامه تحول از جایگاه خاصی برخوردار خواهند بود.

• آثار و پیامدهای طرح تحول اقتصادی

بر صادرات و صادرکنندگان را تشریح کنید؟

با توجه به محورهای مختلف طرح تحول اقتصادی اثرات این طرح بر صادرات را می‌توان به دو بخش اثرات مثبت و منفی تقسیم نمود:

محورهایی همچون اصلاح نظام گمرکی، اصلاح نظام توزیع کالا، اصلاح نظام بانکی و اصلاح نظام بهره‌وری می‌تواند به کاهش قیمت تمام شده کالاها منجر شده و زمینه افزایش رقابت‌پذیری بخش صادرات کشور را فراهم نماید. البته موفقیت این محورها مستلزم تغییرات کیفی و ساختاری در بدنه اقتصاد می‌باشد که به زمان زیادی نیاز دارد که به نظر می‌رسد این امر اطمینان به عملی

رشد بهره‌وری در طول این سه قرار دارد. به عبارت ساده‌تر رشد بهره‌وری مستلزم موفقیت محورهای مثل اصلاح نظام بانکی و گمرکی می‌باشد. لذا با توجه به پیچیدگی‌ها و وابستگی محورهای مختلف طرح تحول اقتصادی، نمی‌توان در مورد آثار احتمالی و نتایج مثبت و منفی آن به راحتی قضاوت کرد.

• اولویت در طرح تحول اقتصادی باید به چه بخشی داده شود و دلایل آنرا ذکر کنید؟

با توجه به رابطه مستقیم اصلاح نظام یارانه‌ها و اصلاح نظام مالیاتی با نحوه تخصیص منابع، اصلاح این دو بخش در اولویت طرح تحول اقتصادی قرار گرفته‌اند. زیرا طی سال‌های گذشته به واسطه پرداخت یارانه‌ها و نیز عدم کارایی نظام مالیاتی کشور، قیمت‌های نسبی که تعیین‌کننده نحوه تخصیص منابع در اقتصاد می‌باشند، منحرف شده و در نتیجه تخصیص منابع به صورت بهینه صورت نپذیرفته است. اصلاح نظام گمرکی، اصلاح نظام بانکی و اصلاح نظام توزیع می‌توانند اولویت‌های دیگر دولت در طرح تحول اقتصادی باشند. زیرا این سه بخش به همراه اصلاح نظام یارانه‌ها و اصلاح نظام مالیاتی می‌توانند به اصلاح نظام بهره‌وری و اصلاح نظام ارزشگذاری پول ملی منتج شوند.

• مهمترین چالش‌های اجرای طرح تحول اقتصادی چیست؟

مهمترین چالشی که اجرای طرح تحول اقتصادی با آن مواجه است مقاومت احتمالی سازمان‌ها و افراد ذینفع در برابر آن می‌باشد. مصداق این مدعا واکنش اصناف و بازاریان در مقابل اجرای طرح مالیات بر ارزش افزوده می‌باشد که منجر به تعلیق اجرای آن از سوی دولت گردید. علاوه بر این لازم است در خصوص زمان و چگونگی اجرای آن نیز بررسی بیشتری صورت پذیرد. به عبارت دیگر با توجه به وضعیت کنونی اقتصاد جهانی، به نظر می‌رسد باید در خصوص زمان اجرای طرح تحول اقتصادی تجدید نظر گردد.

تخصصی است و وظایف و کارکردهای آن جدا از وظایف و کارکردهای بانک‌های تجاری است. انتظار بر این است که در برنامه‌ای که در کارگروه تحولات اقتصادی در دست تدوین است، به این مهم توجه شود و نقش توسعه‌ای بانک در ایجاد و توسعه زیرساخت‌های اقتصادی کشور به ویژه ظرفیت‌های صادراتی مورد توجه قرار گیرد. به ویژه که بانک توسعه صادرات ایران نماینده بانک توسعه اسلامی در ایران است و در شرایط کنونی می‌تواند عاملیت تأمین مالی و اجرای پروژه‌های عظیم اقتصادی و زیرساختی را به عهده گیرد. همچنین، می‌توان به موضوع استقرار خوشه‌های صادراتی موفق اشاره کرد که با مأموریت سازمانی بانک توسعه صادرات ایران همخوانی دارد. اجرای موفق طرح خوشه‌های صادراتی می‌تواند به اشتغال، ارزآوری و رونق اقتصادی قابل توجهی منجر شود. بحث دیگر، بحث بانکداری الکترونیک و مکانیزه کردن فعالیت‌های جاری بانک است که با کلیات طرح انطباق داشته و اجرای آن، علاوه بر افزایش سرعت و افزایش کیفیت خدمات بانکی، صرفه‌جویی قابل توجه در هزینه‌های عملیاتی را نیز به همراه دارد.

• چرا در برنامه تحول اقتصادی بیشتر به هدفمند کردن یارانه‌ها پرداخته می‌شود؟

همانطور که ذکر شد طرح تحول اقتصادی دارای ۷ محور مختلف است از بین این هفت محور موضوع هدفمند کردن یارانه‌ها و اصلاح نظام مالیاتی (اخذ مالیات بر ارزش افزوده) با سایر محورهای طرح تفاوت اساسی دارد. زیرا بلافاصله بعد از اجرایی شدن آنها آثار آن نمایان خواهد شد. این در حالی است سایر محورها، یکسری اصلاحات کیفی را شامل می‌شود که نمایان شدن اثرات آنها به زمان طولانی نیاز دارد. ذکر این نکته لازم است که در گزارش‌های ارائه شده محورهای مختلف طرح تحول اقتصادی در عرض همدیگر فرض شده‌اند، در حالی که به عنوان مثال اصلاحات در بخش بانکی، گمرکی و نظام توزیع کالا و خدمات در عرض همدیگر هستند، ولی

کردن یارانه‌ها قرار است در نهایت قیمت انواع حامل‌های انرژی در داخل کشور با قیمت‌های جهانی آن معادل شود. انتظار می‌رود اجرای این لایحه با توجه به قیمت جهانی حامل‌های انرژی و میزان مصرف خانوارها (مصرف سالیانه ۵۸۴ میلیون بشکه نفت خام و حدود ۱۱۳ میلیارد متر مکعب گاز طبیعی) بار هزینه‌ای معادل ۳۲ هزار میلیارد تومان بر بودجه خانوارها وارد نماید. حال این سوال مطرح می‌شود که سهم خانوارهای مختلف از این رقم چه قدر است؟ یک استدلال این است که خانوارهایی که در حال حاضر مصرف بیشتری دارند و به اصطلاح مرفه هستند مجبور می‌شوند سهم بالاتری از این مبلغ را بپردازند. این استدلال در شرایطی درست است که عوامل اقتصادی از قدرت اقتصادی برابری برخوردار باشند؛ بر این اساس بعضی از بنگاه‌ها که قدرت چانه‌زنی بالاتری دارند می‌توانند با افزودن بر قیمت‌های خود تمام زیان خود را به بنگاه‌های و خانوارهای ضعیف‌تر منتقل نمایند. این در حالی است که خانوارها و بنگاه‌های ضعیف مثل کشاورزان و صاحبان بنگاه‌هایی که از قدرت چانه‌زنی کمتری برخوردار هستند و خانوارهایی که به غیر از درآمد دستمزدی هیچ منبع درآمد دیگری ندارند با اجرای این برنامه زیان بیشتری را متحمل می‌شوند. به عبارت ساده‌تر بر خلاف استدلالی که در لایحه هدفمند کردن یارانه‌های انرژی ذکر شده سهم خانوارهای ضعیف در پرداخت رقم عنوان شده از سهم خانوارهای با قدرت اقتصادی بالا بیشتر خواهد شد.

البته پیش‌بینی‌هایی، برای جبران رفاه از دست رفته حاصل از اجرای این طرح شده ولی از آنجا که میزان پرداخت‌های جبرانی صراحتاً اعلام نشده نمی‌توان در مورد نقش پرداخت‌های جبرانی در کاهش اثرات رفاهی این محور طرح تحول اقتصادی صحبت نمود.

• برای ایجاد تحول در بانک توسعه صادرات ایران چه برنامه‌هایی پیشنهاد می‌دهید؟

بانک توسعه صادرات ایران بانکی